

BACHELOROPPGAVE

Hvordan utvikle en relasjon til ungdom som blir plassert etter barnevernsloven på kollektiv

av
341 Vegar Vaage

How can one develop a relation with an adolescent who, on the basis of «barnevernsloven» has been placed in a group home.

Sosialt Arbeid

BSV5-300

Mai 2014

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Hvordan utvikle en relasjon til ungdom som blir plassert etter barnevernsloven på kollektiv) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

kandidatnummer og navn

341 Vegar Vaage

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling.....	1
1.2 Oppgavens oppbygning.....	2
1.3 Avgrensing.....	2
1.4 Begrepsavklaring.....	2
1.4.1 Ruskollektiv.....	2
1.4.2 Alvorlig atferdsvansker.....	3
1.4.3 § 4-24.....	4
1.4.4 § 4-26.....	4
2.0 Metode.....	5
2.1 Kildekritikk.....	5
2.2 Litteratursøk.....	6
3.0 Teoridel.....	6
3.1 Tvang.....	6
3.2 Psykologisk reaktans.....	7
3.3 Utviklingspsykologi og Identitet.....	7
3.4 Stigma og stempeling.....	8
3.5 Marginalisering.....	9
3.6 Reaktiv tilknytningsforstyrrelse.....	9
3.7 Første møtet.....	10
3.8 Betydningen av relasjonskompetansen.....	10
3.9 Bærende relasjon – hva er det?.....	10
3.10 Motiverende Samtaler.....	11
3.11 Forhold for å utvikle en relasjon.....	11
3.11.1 Væremåte.....	11
3.11.2 Empati.....	12
3.11.3 Forutsigbarhet.....	13
3.11.4 Anerkjennelse.....	14
3.11.5 Relasjonsutvikling tar tid.....	14
3.11.6 Likeverd i relasjonen.....	15
3.11.7 By på seg selv.....	15
4.0 Drøftingsdel.....	16
4.1 Utfordringer med å utvikle relasjon til tvangsplasserte.....	16

4.2 Tvangsplasseringen	16
4.3 Fellestrekk med plasserte.....	17
4.4 Utviklinger av lidelser	19
5.0 Avslutning.....	20
6.0 Litteraturliste.....	21

1.0 Innledning

I min bacheloroppgave skal jeg ta for meg temaet som omhandler ungdom som blir plassert etter barnevernsloven §§ 4-24 og 4-26. Temaet jeg har valgt er ikke uten grunn. I min praksis jobbet jeg med ungdom som både var plassert på §§ 4-24 og 4-26. I følge Backe-Hansen, Bakketeig, Gautun & Grønningsæter (2011) blir det plassert opp til 300 ungdommer på barnevernsvedtak i institusjoner på bakgrunn av rusproblemer. For ungdommer med rus som atferdsvanske, utgjør store deler av institusjonstilbudet, kollektivbehandling (Kolltveit og Lange-Nilsen 2013).

Ungdommene blir plassert etter barnevernslovens §§ 4-24 og 4-26. Det tilhører sjeldenheten at ungdom på eget initiativ, «banker på døren» til barnevernet og ber om å bli plassert for sin rusmiddelavhengighet. Ungdommer med alvorlig atferdsvansker kan være enig i at han eller hun har et problem, samtidig som de ikke nødvendigvis samtykker til behandling (Mørch, Snoek og Syse, 1998). Når ungdommen blir plassert i ruskollektivene vil vi som sosionomer stå ovenfor et dilemma. Ungdommens vilje samsvarer ikke med hva fagpersonen mener er til barnets beste (Mørch, Snoek og Syse, 1998).

Media forteller oss stadig om tidligere og nåværende barnevernsbarn som opplever å ha blitt dårlig behandlet på barnevernsinstitusjoner. Flere ungdom har som følge av dette rettet et krav om erstatning til staten. Dette er skrevet om i flere av landets største aviser. Samtidig har jeg stilt meg spørsmålet, hvordan skal vi klare å utvikle en relasjon til ungdom som har blitt plassert på tvang. Fagpersoner iverksetter ofte tvangstiltak som kroppsvisitasjon, urinprøver og ransaking, dersom vi har mistanke om personen er i besittelse av for eksempel rusmidler og farlige redskaper (Mørch, Snoek og Syse, 1998).

Grunnlaget for valget av tema til denne oppgaven er at jeg som fremtidig sosionom vil ha kunnskap om hvordan jeg skal utvikle en relasjon til ungdommen, jeg vil se på selve tvangsplasseringen og hvilken betydning den kan ha for samhandlingen med ungdommen. På bakgrunn av dette lyder min problemstilling som følger:

1.1 Problemstilling

Hvordan utvikle en relasjon til ungdom som blir plassert etter barnevernsloven på kollektiv?

1.2 Oppgavens oppbygning

Første del i min litteraturstudie vil handle om avgrensning og begrepsavklaring. I denne delen vil jeg formidle hvilke avgrensninger som jeg har gjort i forhold til problemstillingen. I begrepsavklaringen skal jeg definere ruskollektiv, alvorlig atferdsvansker og barnevernsloven §§ 4-24 og 4-26. Videre vil jeg presentere hvilken metode som blir nyttet, kildekritikk og hvordan jeg har kompt frem til litteraturen som har blitt brukt. Andre delen av oppgaven presenterer jeg funn. Her går jeg nærmere inn på tvangsaspektet og utfordringer ved å skape en relasjon til ungdommen. Videre presenterer jeg ulike faktorer som kan være behjelpelig når en skal utvikle relasjon til ungdommen, dette utgjør teoridelen av oppgaven. Tredje delen av oppgaven skal jeg drøfte hvordan en kan utvikle en relasjon til ungdommen og hindringer ved selve tvangsplasseringen, fellestrekkene til ungdommen og lidelser som kan gjøre relasjonsutviklingen utfordrende. Til slutt vil jeg komme med en avslutning, denne vil komme i form av en oppsummering av funn i mitt litteraturstudie.

1.3 Avgrensning

Dette er en vid problemstilling, derfor har jeg valgt å begrense den ved å fokusere på hvordan en utvikler en relasjon. Dette grunnet ruskollektivenes gjennomgripende behandlingsstrategi som baserer seg på relasjonsutvikling og gjennom dette skape endring (Kolltveit og Lange-Nilsen, 2013). Jeg vil også legge vekt på konsekvensene av tvang og hvilke utfordringer det kan føre med seg i utvikling av en relasjon til ungdom. Samtidig vil jeg se på utvalgte faktorer som kan gjøre det utfordrende å utvikle en relasjon, dette grunnet oppgavens størrelse.

I oppgaven kommer jeg til å referere til ungdommen. Når jeg skriver ungdommen mener jeg ungdom mellom 15 – 18 år, selv om både yngre og eldre blir plassert på tvang og problemstillingen kunne vært dekkende for en større målgruppe. I oppgaven velger jeg bevisst å skrive ungdommen istedenfor klient og bruker. Dette fordi jeg mener at «klient» og «bruker» er beskrivelser som kan være krenkende for ungdommen. Med alvorlig atferdsvansker har jeg begrenset meg til rusmiddelavhengighet i nemt aldersgruppe. Med ungdom som blir plassert etter barnevernloven velger jeg å fokusere på §§ 4-24 og 4-26, dette grunnet oppgavens størrelse.

1.4 Begrepsavklaring

1.4.1 Ruskollektiv

Ruskollektiv er en institusjon hvor barnevernet plasserer ungdommer med alvorlig atferdsvansker. Kollektivene ligger ofte i skjermede omgivelser, bakgrunnen for dette er å

hjelpe ungdommen ut fra et destruktivt miljø og hindre rømming (Kolltveit og Lange-Nilsen 2013). Ansatte på kollektivet skal representere en variasjon av voksne rollemodeller. Disse kan ha utdanning innen helse og sosial men også voksne med yrkesfaglig bakgrunn, som for eksempel en snekker kan inngå i personalgruppen. Arbeidsordningen på kollektivet betegnes som medleverskap, som innebærer at ungdom og ansatte bor sammen i perioder (Kolltveit og Lange-Nilsen 2013). Arbeidsordningen skal fremme tillit, trygghet og kontinuitet. Samtidig skal ordningen øke muligheten for at en voksenkultur skal råde. Helgeland (2007) forteller at kollektiv er et bofelleskap med ungdom og voksne, som lever som en storfamilie. Voksne kan være enslige, bo på kollektivet med sin ektefelle og sine barn. Helgeland (2007) presiserer også at forskjellen på institusjon og kollektiv er at de voksne er sammen med ungdommen hele døgnet. Personalets friperioder kan også brukes til å leve og bo på kollektivet, eventuelt reise bort.

Behandlingsforløpet består som oftest av tre faser den første er forberedelsesfasen, som er utenfor ruskollektivet. Andre fasen foregår i kollektivet og den tredje fasen er en videreføringsavdeling (Kolltveit og Lange-Nilsen 2013). Tredje fase foregår i leilighet eller familiehjem, med tett oppfølging fra ansatte på kollektivet. Etter endt behandling har ungdommen tilbud om videre hjelp og tilknytning til behandlingsstedet (Kolltveit og Lange-Nilsen 2013). Behandlingstiden varierer på bakgrunn av ungdommens individuelle behov og de ulike kollektivenes tidsramme. Disse kan strekke seg fra ett til fire år (Kolltveit og Lange-Nilsen 2013).

1.4.2 Alvorlig atferdsvansker

Alvorlige atferdsproblemer kan defineres som konfliktfylte vedvarende forhold til omgivelsene. Dette kan komme til uttrykk gjennom skulking av skole, svak fungeringsevne sosialt, bruk av illegale rusmiddel og kriminalitet. I Norges offentlige utredning nr. 12 om barnevernet i Norge benyttes også begrepet om ungdommer som viser utagerende atferd og krenker borgere og samfunnets rettigheter (Barne-, Likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2000). Barnevernlovens §§ 4-24 og 4-26 fokuserer på ungdom som over tid har deltatt i kriminell aktivitet, misbrukt rusmidler og gjennomført prostitusjon eller vagabondering og definerer dette som alvorlig atferdsvansker (Barne-, Likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2000). Barnevernet retter også sitt fokus på forebygging av nevnte problemer.

1.4.3 § 4-24

§ 4-24 gir barnevernet rett til å plassere ungdom og tilbakeholde dem i institusjon uten eget eller samtykke av de med omsorgsansvar (Barnevernloven, 1993). Ungdommen blir da plassert på institusjon for undersøkelse, observasjon og korttidsbehandling i opptil fire uker, eller etter tid som er fastsatt i vedtaket (Barnevernloven, 1993). Om nødvendig kan det treffes vedtak om langvarig behandling, plasseringen av ungdommen på behandlings eller opplæringsinstitusjon kan vare opptil tolv måneder (Barnevernloven, 1993). Dette kan også vedtas uten samtykke fra ungdom og de med omsorgsansvar. Plasseringstiden kan også forlenges med opptil tolv nye måneder (Barnevernloven, 1993). Barnevernet skal følge opp plasseringen, samtidig vurdere tiltaket etter seks måneder i behandling (Barnevernloven, 1993).

1.4.4 § 4-26

§ 4-26 slår fast at ungdommen med alvorlige atferdsvansker kan legges inn på institusjon, med grunnlag av samtykke fra de som har omsorgsansvar og ungdommen selv. Samtykket til ungdommen er tilstrekkelig når barnet har fylt 15 år (Barnevernloven, 1993). Når plasseringen av ungdommen skjer på grunnlag av samtykke, har institusjonen vilkår til å holde vedkommende tilbake i opptil tre uker fra inntaket forekom (Barnevernloven, 1993). Om ungdommen skulle rømme, blir tilbakeholdelsesfristen regnet som utgangspunkt fra det tidspunktet ungdommen er kommet tilbake på institusjonen. Dette gjelder dersom ungdommen blir bragt tilbake innen tre uker (Barnevernloven, 1993). Ungdommens samtykke skal være skriftlig og leveres til institusjonsledelsen senest når oppholdet har startet (Barnevernloven, 1993).

Når en ungdom blir plassert på paragraf 4-24 eller 4-26 er det lagt vekt på at ungdommen skal være med å forme egen endringsprosess (Barnevernloven, 1993). Institusjoner og kollektiv i Norge har pålagte føringer som forteller at både ungdom og de med foreldreansvaret skal være med på ansvarsgruppemøter (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Fagperson skal til en hver tid informere ungdommen om mulige følger av beslutningene som blir fattet. Samtidig skal fagperson til en hver tid vurdere om ungdommen har forstått, før en kan delta i en avgjørelse. Dette blir definert som informert samtykke (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Videre har også ungdommen rett til å være med å forme institusjonen, dyrke sin hobby, ha tilgang på aktivitetstilbud som for eksempel klatring, ski og fotball (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

2.0 Metode

Metoden er et verktøy i møte med noe vi vil undersøke nærmere (Dalland, 2010, s.83).

Metoden skal hjelpe skal hjelpe til å samle inn data, det vil si den informasjonen vi trenger til vår undersøkelse (Dalland, 2010, s.83). For å finne frem til relevant forskning og litteratur som skal belyse min problemstilling, har jeg sett på ulike typer bøker og artikler. Jeg vil skrive om hvordan jeg har arbeidet meg frem til litteraturen.

I denne oppgaven har jeg valgt å skrive litteraturstudie, som er en form for kvalitativ metode. Dette grunnet mye eksisterende kunnskap på området jeg vil utforske (Dalland, 2010). En kan kort definere et litteraturstudie som en omfattende studie av litteratur som kan relateres til tema og problemstillingen i oppgaven (Dalland, 2010). Gjennom litteraturstudie ønsker man å finne et undersøkelsesspørsmål for deretter å finne svar gjennom å analysere litteraturen som er relevant (Ayeyard, 2010). Kvalitativ metode omhandler ofte det å samle inn tekster og ord (Jacobsen, 2003). Ved å skrive en litteraturstudie og baserer den på eksisterende kunnskap er det viktig å legge til grunn hvordan du har kompt frem til litteraturen du har valgt (Dalland, 2010). Anvendelse av litteratur som allerede er skrevet av forskere med sosialfaglig bakgrunn, skal hjelpe med å gi svar på problemstillingen på en interessant og faglig måte. Utfordringen med litteraturstudie var å finne tekst som problematiserte hvordan en skal utvikle en relasjon når ungdommen blir plassert på tvang.

2.1 Kildekritikk

Kildekritikk kan defineres som vurderinger og karakterisering av litteraturen som er benyttet (Dalland, 2010 s.81). Kildekritikk skal hjelpe leseren til å ta del i refleksjonene du har gjort deg rundt litteraturen, hvilke relevans og gyldighet den har for å belyse problemstillingen (Dalland, 2010). For å finne litteratur som omhandler å utvikle en relasjon har jeg tatt utgangspunkt i Røkenes og Hanssen (2011). Som også er pensum på sosialt arbeid studiet ved Høgskolen i Sogn og Fjordane. Denne kilden karakteriserer jeg som gyldig på bakgrunn av at boken retter seg mot en kontekst hvor fagpersoner arbeider med mennesker, som for eksempel i helse- og sosialtjenesten (Røkenes og Hanssen, 2011). Kilden har relevans til min problemstilling, også på bakgrunn av at den omhandler samhandlingsprosesser med klienter over lengre tid og om brukers selvbestemmelse (Røkenes og Hanssen, 2011).

Gjennom praksisperiode og videre vikarstilling på «Hiimsmoenkollektivet» har jeg fått tips om å nytte meg av litteraturen til Tjersland, Engen og Jansen (2010). Kollektivet bruker litteraturen til forfatterne aktivt i sitt daglige arbeid med ungdommen. Boken jeg referer til i

teksten omhandler blant annet faktorer som sosialarbeideren har til rådighet for å utvikle en relasjon til ungdom. Med dette mener jeg at denne kilden både er gyldig og er relevant til min problemstilling (Dalland, 2010). Metoden skal vise til troverdig kunnskap, som betyr at kildene som blir nyttet i litteraturstudiet viser reliabilitet og validitet (Dalland, 2010). Reliabilitet defineres som pålitelighet og validitet kan defineres som gyldighet og relevans (Dalland, 2010).

2.2 Litteratursøk

For å finne frem til god litteratur som har vært relevant har jeg brukt biblioteket til Høgskolen i Sogn og Fjordane. Søkemotorer jeg har benyttet meg mest av for å finne faglitteratur er «Idunn» og «Bibsys». Utvalgte ord jeg har brukt for å finne frem til litteratur har vært «atferd», «rusbehandling», «utvikle en relasjon» og «tvang». Litteraturen jeg har valgt er både primærlitteratur og sekundærlitteratur. Primærlitteratur er originalartikler og teoretiske artikler hvor forfatteren presenterer sitt eget arbeid. Sekundærlitteratur inneholder tolkning av forskningsarbeid til andre forfattere (Dalland, 2010).

3.0 Teoridel

3.1 Tvang

Fra et barn er spebarn til det når puberteten blir det ofte gitt belønning for god oppførsel og korrigeringer av dårlig oppførsel (Falck, 2006). Barn og ungdom er som regel privilegerte når det kommer til tilgivelse av ikke akseptable atferd (Falck, 2006). Foreldre er de som gir barna tilgivelse, men de har også ansvar for å vise at barna til slutt er ansvarlige for sine egne handlinger. Handlingene kan både få konsekvenser for dem selv men også for andre (Falck, 2006). Om handlingene ungdommen foretar seg kan kategoriseres som alvorlig atferdsvansker, kan oppdragelse og omsorgsansvaret bli lagt over til offentlig sektor. Omfanget av handlingene ungdommene foretar seg skal være av alvorlig grad. Samtidig skal de være til skade for seg selv og andre, for at barnevernet setter inn tiltak (Falck, 2006). Det å gi hjelp til ungdom som er i fare for seg selv og andre er et alvorlig inngrep. Lovverket skal være med på å sikre ungdommen, slik at fagpersonell ikke handler mot vedkommende sin vilje. Kun når det er absolutt nødvendig (Grønningsæter, 2012).

Ungdommer med rusmiddelmissbruk som atferdsvanske kommer ofte fra en problematisk bakgrunn og har store behov for behandling (Falck, 2006). Bunkholdt og Sandbæk (2009) vektlegger at på lengre sikt vil kollektivt være bedre enn for eksempel fosterhjem. Bunkholdt

og Sandbæk (2009) nevner at flere ungdommer har hatt vanskeligheter med å tilpasse seg en ny familie. Begrunnelsen for dette kan være at ungdommen finner både støtte og kontakt i andre ungdommer som allerede er på kollektivet, men hovedsak voksne.

Ungdommens plassering på ruskollektiv har i utgangspunktet ikke vært noe valg, tildelingen er gitt i henhold til barnevernsloven og §§ 4-24 og 4-26 (Tjersland, Engen, og Jansen, 2010). Dette kan skape noen utfordringer for både fagperson og ungdom, tvangsplassering kan være grunnlag for å motarbeide et system som påla dem tolv måneder på kollektivet. Ungdommen kan også være truende, prøve å rømme og bryte rammene som er laget for ruskollektivet (Tjersland, Engen, og Jansen, 2010). Viktigheten av at fagpersonell finner en god løsning på hvordan de skal forholde seg til ungdommen er sentral. Tvangsplasseringen på kollektiv med behandling i tolv måneder er lenge, og kan føles vanskelig for ungdommen (Tjersland, Engen, og Jansen, 2010). For en fagperson skal ikke bakgrunnen for plasseringen ungdommen har blitt tildelt være i fokus. Samtidig er det viktig å informere om hvilke rammer vedkomne har på kollektivet, slik at ungdommen kan være med å påvirke sin egen hverdag i størst mulig grad (Tjersland, Engen, og Jansen, 2010). Arbeid med ungdom som er blitt plassert i ruskollektiv som følge av en tvangsparagraf krever både fleksibilitet, tålmodighet, ivaretagelse og omsorg (Tjersland, Engen, og Jansen, 2010).

3.2 Psykologisk reaktans

Når ungdommen blir påført tvang kan det oppstå et fenomen som blir kalt psykologisk reaktans. Begrepet kan defineres som en måte å sette seg i motstand, mot det vi oppfatter som forsøk på påvirkning av for eksempel alvorlig atferdsvanske eller bli plassert på et ruskollektiv (Barth, Børtveit og Prescott, 2011). Mennesker har en naturlig tendens til å føle skepsis mot å bli definert, tolket eller bli fortalt hvordan en er som person (Barth, Børtveit og Prescott, 2011). Gjennom å bo på et ruskollektiv kan fagpersoner gjøre feil i ungdommens behandlingstid på ruskollektivet. Barth, Børtveit og Prescott (2011) nevner at fagpersonen kan bli en ensidig talsmann for hva som er rasjonelt og fornuftig. Dette kan skje gjennom å påpeke hva som er riktig, som kan føre til at ungdommen som oftest argumentere mot endring av egen atferd (Barth, Børtveit og Prescott, 2011). Ungdomstiden er en fase i livet hvor selvbestemmelse, autonomi og personligfrihet står sentralt (Barth, Børtveit og Prescott, 2011).

3.3 Utviklingspsykologi og Identitet

Det er viktig å ta pubertetsutvikling og at ungdommen kan være i en identitetskrise på alvor. Samtidig er det viktig å se på utviklingspsykologiske tegn på faktorer i oppvekst, som kan ha påvirket dem negativt (Bunkholdt, 2000). Erik H. Erikson har laget en modell om psykososial

utvikling, Eriksons første utviklingsfase omhandler hvilke behov barnet har. Samspill med stabile voksne som både er aksepterende og sensitive er viktig (Bunkholdt, 2000). Erik H. Erikson mener at individet utvikler seg gjennom hele livsløpet (Bunkholdt, 2000). Samtidig legger han vekt på at betydningen av erfaringene mennesket gjør seg i barneårene, kan være avgjørende for hvordan utviklingen vil bli senere (Bunkholdt, 2000). Barnet må stimuleres med voksenkontakt, stabil omsorg slik at barnet opplever en form for kontinuitet (Bunkholdt, 2000). Noe av det viktigste som skjer i Eriksons første utviklingsfase er at det dannes en holdning til det å kunne være nær og avhengig av andre mennesker. Bunkholdt (2000) skriver videre at Erikson vektlegger denne fasen ved at barnet «gets to be a giver». Med dette mener Erikson at barnet først må få trygghet og tillit, for i neste omgang skal kunne gi tilbake (Bunkholdt, 2000). Om barnets fasetypiske behov ikke blir tilfredsstilt som nevnt i avsnittet kan ungdommen sitte igjen med negative grunnholdninger som er utrygghet og mistillit (Bunkholdt, 2000). Bunkholdt (2000) forteller videre barnet kan for eksempel i ungdommen føle at voksenpersoner ikke er til å stole på.

Ungdommer som blir plassert på ruskollektiv kan i sin oppvekst opplevd utrygghet og mistillit. Dette kan gjøre at det oppleves vanskelig å utvikle en relasjon til fagpersonen. Den tidligere psykologiske utviklingen med utrygghet, mistillit og vold kan gjøre det vanskelig for ungdommen å utvikle en identitet (Bunkholdt, 2000). Bunkholdt (2000) vektlegger at søkingen etter egen identitet og utfallet av dette, ligger i hvordan ungdommen oppvekst har vært. Ungdom er opptatt av hvem de skal bli og hvem de er. Ungdommen vurderer for og imot, tenker på hva de skal bli og prøver ut forskjellige roller. Bjerke og Svebak (2007) skriver videre at på bakgrunn av ungdommens oppvekst vil en se hovedelementer i den personlige identiteten, samtidig som sosiale omgivelser vil være med å prege hvordan den utvikler seg.

3.4 Stigma og stempling

Stigma kan defineres som egenskaper eller kjennetegn ved et menneske, som kan utløse utestengelse fra å bli sosialt akseptert (Goffmann, 2000). Det finnes tre former for avvik, som medfølger stigma. Dette kan være kroppslige defekter som for eksempel funksjonshemninger, religion, rase, etnisitet eller nasjon. Eller baserer seg på individets karakter, som for eksempel rusmiddelmissbruk (Goffmann, 2000). Goffmann (2000) mener også at i en fase av sosialiseringprosessen lærer den stigmatiserte hva som er rett og galt, samtidig tilegner seg kunnskap om hvordan normene til de «normale» er til samfunnet. Senere kan den stigmatiserte ungdommen oppdage hvilke type stigma han har og konsekvensene dette

stigmaet gir (Goffmann, 2000). Ved å oppføre seg i konflikt med gjeldene verdier, normer og regler i samfunnet, vil ungdommen til slutt bli sett på som en avviker (Øia, 2013). Dette kan føre til at han eller hun ser på seg selv som en avviker, en som er annerledes (Øia, 2013).

En konsekvens av ungdommens stigma kan være selvoppfyllende profeti, Øia (2013) definerer selvoppfyllende profeti med at en blir klassifisert eller stemplet som avviker av mennesker med definisjonsmakt (Øia, 2013). Gjennom en kognitiv prosess kan ungdommen til slutt akseptere forståelsen av dem og begynne å identifiserer seg med stigmaet (Øia, 2013). Ungdommen vil gjøre de «normale» sin fordømmende holdninger om til sin egenforståelse og utføre handlinger som underbygger holdningene (Øia, 2013).

3.5 Marginalisering

Kjennetegn med ungdommer som blir plassert på kollektiv kan vær marginalisering.

Marginalisering kan defineres ved at en gruppe eller enkeltindivid blir støtt ut og plassert på ytterkanten av samfunnet (Øia, 2013). Ungdom blir plassert mellom voksenrollen og barnerollen. Øia (2013) Posisjonen ungdommen befinner seg i kan være positiv med tanke på kreativitet og hvordan en skal finne veien til et stabilt og godt voksenliv. Likevel kan også posisjonen ungdommen befinner seg i være sårbar og utsatt ved å være marginalisert.

Gjennom marginaliseringen blir ungdommen ekskludert fra arenaer som er viktig for å skape et godt voksenliv (Øia, 2013). Ungdommer som er marginalisert og har involvert seg i sosial rusatferd kan ha blitt svakt internalisert, som kan føre til dårlige holdninger til verdier, normer og regler i samfunnet (Øia, 2013).

3.6 Reaktiv tilknytningsforstyrrelse

Reaktiv tilknytningsforstyrrelse kan defineres som en diagnose med avvikende tilknytning som hovedutfordring for fagpersonen (Mæhle, 2007). Ungdommer som blir plassert på kollektiv kan ha en tøff forhistorie med tidligere omsorgspersoner. Gjennom gjentatte relasjonsbrudd, avvisning og tillitsbrudd kan ungdommen utviklet reaktiv tilknytningsforstyrrelse (Haarklou, 2007). Haarklou (2007) skriver at kjennetegn ved reaktiv tilknytningsforstyrrelse er ambivalent og motstridende respons i samhandling. Møte med ungdom kan føre til ubevisst avvisning av samhandlingen (Haarklou, 2007). Ungdommene med reaktiv tilknytningsforstyrrelse gjør handlinger etter lyst og spontanitet, som kan komme til uttrykk gjennom lav frustrasjonstoleranse, bryter avtaler, mangler både ansvar og skyldfølelse (Haarklou, 2007). Gjennom store påkjenninger tidligere i livet kan ungdommen reagere med sterke reaksjoner på tilsynelatende små hendelser. Haarklou (2007) skriver

videre at den avvikende tilknytningen kan sees i sammenheng med mishandling eller omsorgssvikt, men også skyldes separasjon med omsorgsansvarlige i en tidlig fase av livet.

3.7 Første møtet

Første møte med ungdommen er viktig. I sosialt arbeid blir det lagt betydelig vekt på Inntrykkene ungdommen sitter igjen med etter første samtale kan utgjøre forskjellen på skepsis eller åpenhet i fortsettelsen (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Ungdommer er sensitive, det er dermed viktig at vi møter dem med forståelse og respekt. Det er viktig å vise ungdommen på en god måte hva ruskollektivet kan tilby. Om vi ikke forstår hverandre på alle fronter etter første møtet, vil ikke dette bety at vi har «brent broen» for å skape en god relasjon. Gjennom plassering på ruskollektiv vil det alltid være muligheter for å avtale nye møter, slik at relasjonen mellom voksen og ungdommen kan utvikles videre (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

3.8 Betydningen av relasjonskompetansen

Røkenes og Hansen (2011) skriver at relasjonskompetansen er en betydelig faktor for at fagperson skal kunne utøve godt sosialt arbeid. I samhandling med ungdom skal fagpersonen primært forholde seg til ungdommens behov og gjøre samarbeidsprosessen best mulig for endring (Røkenes og Hansen, 2011). Utviklingen av en relasjon er en sammensatt prosess, som endrer seg stadig. I det første møtet ønsker man å skape kontakt og etablere en relasjon, i det andre arbeide med å vedlikeholde relasjonen, og i tredje der en skal avslutte relasjonen på en profesjonell og god måte (Røkenes og Hansen, 2011). Fagpersoner som behersker sosialt arbeid godt, er dyktige på å møte og se hele mennesket. Samhandlingen kan bidra til å skape tillit, trygghet, åpenhet og respekt. Kvaliteten på relasjonen en skaper med ungdommen kan også være med på å fremme medvirkning og selvstendighet (Røkenes og Hansen, 2011).

3.9 Bærende relasjon – hva er det?

Med en bærende relasjon mener Røkenes og Hansen (2011) at det handler om hvordan vi forstår ungdommen, tror på dem, tar dem på alvor og møter dem som et medmenneske. Dette vil med andre ord si at relasjonen skal kunne bære hjelpen som blir gitt med tiltro og respekt for ungdommen, samtidig som selve relasjonen i seg selv skal være til hjelp i prosessen (Røkenes og Hansen, 2011). Røkenes og Hansen (2011) trekker frem at for å kunne endre en opplevelse, tenkesett, holdning, følelse eller adferd, må fagpersonen arbeide slik at en fremmer bevisstgjøring, vekst, mestring og utvikling hos ungdommen. Undersøkelser viser at kvaliteten på relasjonen som blir skapt gjennom samhandlingen, er helt vesentlig for at det skal skje en endring hos ungdommen. En kan også bekrefte at betydningen av en bærende

relasjon har en større virkning i behandlingsforløpet en selve metoden fagpersonen bruker (Røkenes og Hansen, 2011).

3.10 Motiverende Samtaler

Motiverende samtaler er en metode som er klientsentrert og målrettet for endring av atferd (Andresen, 2012). Samtalemotoden kom som et hjelpemiddel for personer med alkoholproblemer. I senere tid har den også blitt brukt på ungdom, metoden har vist å være til hjelp for individer med alvorlige atferdsvansker som for eksempel rusmiddelavhengighet (Andresen, 2012). Motiverende samtaler skal ikke lure ungdommen til å gjøre noe ungdommen ikke ønsker, hensikten med metoden er å veilede ungdommen, ikke styre. Fagpersonen skal lytte til ungdommens egne ideer, tanker om endringen av problematferden (Andresen, 2012). Gjennom samhandlingen skal en legge vekt på endringspotensialet til ungdommen og ressursene som finnes hos han/hun. Underveis er det viktig å fremheve ungdommens eget perspektiv og ekspertise på sin problematferd (Andresen, 2012). Ved å få frem ungdommens perspektiv på grunner for å fortsette eller slutte med rusmiddelmissbruk, skriver Andresen (2012) at ungdommens indre motivasjon blir utvidet. Gjennom samtaler om holdninger, mål og verdier kan fagpersonen bidra til å utvide endringsmotivasjonen til ungdommen. Fagpersonen skal da jobbe med tankene ungdommen har gjort seg rundt endringen ved å speile, støtte og fremkalle argumentene for endring (Andresen, 2012).

3.11 Forhold for å utvikle en relasjon

For at ungdommen skal kunne oppleve oss som gode og hjelpsomme fagpersoner, har jeg lagt vekt på syv sentrale faktorer som kan ha betydning for å kunne utvikle en god relasjon.

3.11.1 Væremåte

Væremåten vår som fagpersoner er viktig å ta hensyn til i møte med ungdommen. Enkelte sider ved oss bør tenkes over før vi går inn i samhandling med ungdom, ettersom ungdommen på kollektivet alltid vil vurderes oss (Røkenes og Hansen, 2011). Vi trenger ikke alltid være enig i oppfatning en ungdommen har om oss som fagpersoner, samtidig er det endel av oppgavene våre som profesjonsutøvere å vurdere oss selv (Røkenes og Hansen, 2011). For å kunne utvikle en god relasjon kan betydningen av væremåten og stilen vi har være en ulempe eller fordel for samhandling. I forretningsverdenen arbeider de fleste etter mottoet «kunden har alltid rett». Et slikt motto burde kanskje sosial arbeidere også ta hensyn til i arbeid med mennesker (Røkenes og Hansen, 2011). Ungdommene ved kollektivet vil legge vekt på en del faktorer ved oss som fagpersoner som kan utgjøre en forskjell i selve samhandlingen mellom oss. Håndtrykket vårt kan være preget av likegyldighet, vennlighet eller trygghet. Hvordan vi

sitter kan signaliserer urolighet og avvisning (Røkenes og Hansen, 2011). Vi må heller vise oss som imøtekommende og interessert (Jensen og Ulleberg, 2011). Andre faktorer som er viktig før møte og for utviklingen av en relasjon er at fagpersonen er konsentrert og lytter nøye til hva ungdommen har å fortelle. Stemmebruken vår, at vi snakker tydelig, flytende og at vi har en ekte mimikk ovenfor ungdommen, er også viktige faktorer (Jansen og Ulleberg, 2011). Vi skal også være uredde og avslappet under samhandlingen slik at ungdommen føler at det er i orden å prate om det som er ubehagelig (Røkenes og Hansen, 2011). La ungdommen komme til ordet, og ikke avbryte. I en innviklet historie skal vi kunne trekke ut essensen og viktigheten av det som blir sagt og stille oppfølgingsspørsmål (Røkenes og Hansen, 2011). Møte med ungdommen kan være tidsavgrenset, derfor er det også viktig å være strukturert i samhandlingen (Røkenes og Hansen, 2011).

3.11.2 Empati

Empati kan defineres som å leve seg inn i ungdommens indre opplevelse av en subjektiv hendelse, både affektivt og innholdsmessig (Røkenes og Hansen, 2011). Gjennom samhandlingen med ungdommen skal vi være særlig åpne for kommunikasjon. Shulman (2004) forteller at fagpersonens evne til empati er vesentlig for å bringe alle sidene ved et tema frem. både hva som blir sagt, men også hvordan kroppsspråket og sinnsstemningen til ungdommen er når han eller hun formidler temaene som blir tatt opp. Samtidig skal fagpersonen være forsiktig med å bli oppslukt og bundet fast i affektene. Vi skal være klar på at vi lever oss inn i ungdommens bilde av en hendelse, følelsen skal være ekte, samtidig som en skal avgrense og vise avstand til det som blir fortalt (Røkenes og Hansen, 2011). Vi kan bli triste av å høre om bildet ungdommen tegner for oss, likevel skal ikke tristheten være identisk med ungdommens. Det er viktig at vi som fagpersoner klarer å reflekterer over det som blir sagt på en annen måte (Røkenes og Hansen, 2011). Jensen og Ulleberg (2011) presiserer at følelser som for eksempel sinne, tristhet og usikkerhet kan skape forstyrrelser i samtalen. Videre skriver Jensen og Ulleberg (2011) at det kan være fornuftig å bringe følelsene inn i samhandlingen, samtidig som det også kan være lurt å ta en pause eller eventuelt avslutte samtalen.

En fagperson skal fra sitt eget perspektiv se ungdommen innenfra, at vi både forstår og lar personen bli sett av oss. Det er viktig at vi som fagpersonell speiler tilbake nettopp dette ved å formidle tilbake, slik at ungdommen kan bekrefte, korrigere eller nyanserer vår tolkning av det som blir fortalt (Røkenes og Hansen, 2011). Dette kan skje på to måter, tematisk og affektivt.

Med tematisk vil det si rent innholdsmessig, hva er det ungdommen prøver å formidle til deg. Fagpersonen må hele tiden være nøye på å gi tilbakemelding til formidler, slik at forståelsen samsvarer med det ungdommen forteller (Røkenes og Hansen, 2011). Tilbakemeldingene på fagpersonens forståelse kan skje gjennom sammendrag og oppsummeringer, slik at ungdommen til en hver tid under samhandlingen har mulighet til å kommentere din forståelse (Røkenes og Hansen, 2011).

Affektivt vil si hvilke følelser vi tar med oss inn i samhandlingen. Under det tematiske er det viktig at fagpersonen ser om ungdommen nevner følelsene med ord, som for eksempel redd, glad og ulykkelig. Følelsene kan også bli synliggjort direkte ved gråt, sinneutbrudd eller latter (Røkenes og Hansen, 2011). Det er også viktig å se om ungdommen har kontakt med sine følelser under samhandlingen. Ved å forstå og se ungdommen skal vi som fagpersoner prøve å oppfatte følelsene gjennom å speile tilbake og korrigere oss inn på ungdommen. Dette kan gjøres ved å sette ord på følelsene, du som fagperson synes er aktuelle (Røkenes og Hansen, 2011). Samtidig kan en også tone seg selv inn, ved for eksempel å tilpasse toneleiet til ungdommens stemme (Røkenes og Hansen, 2011).

3.11.3 Forutsigbarhet

En annen faktor som står sentralt i møte med ungdommen, er at du helt og holdent er til å stole på (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Ungdommen som blir plassert på ruskollektiv kommer som regel med en lang historie av svik og brutte løfter. For å kunne utvikle en god relasjon til ungdommen er det viktig å innfri løfter du som fagperson gir ungdommen (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Eksempel på dette kan være at du sier til ungdommen «i morgen drar vi til Røldal å kjører på ski», da er det nettopp dette som skal skje neste dag. Det å vri seg unna og si til ungdommen, at det ikke blir noe av på grunn av dårlig vær og liknende noe av fungerer dårlig. Brutt løfte som du føler er lite betydningsfulle er som sagt lite heldig. Alt du lover, enten det er skitur, bordtenniskamp eller lesing på sengekanten skal skje når vi har lovet ungdommen dette (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Dette gjelder også rutiner i hverdagslivet på kollektivet, det som skal skje, skjer. Dette er med på å skape trygghet mellom deg som fagperson og ungdommen. Med å være forutsigbar viser en ungdommen at det er mulig å planlegge dagene, ungdommen vil etter hvert se at du er et menneske å stole på og med dette legges det en liten byggestein i forholdet og relasjonen styrkes (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

3.11.4 Anerkjennelse

Ungdommen kan føle seg empatisk forstått i samhandlingen med fagperson, men det er ikke sikkert han/hun føler seg akseptert, anerkjent og respektert (Røkenes og Hansen, 2011). Eksempel fra ungdom som blir plassert i ruskollektiv kan være at ungdommen forteller om hvordan han hjalp kjæresten til å ta rusmidler som førte til døden. Selv om han føler seg empatisk forstått vil det dermed ikke si at vedkommende ikke føler seg fordømt (Røkenes og Hansen, 2011). Fagpersonen må både lytte og forstå at ungdommen sitter med en følelse av skyld. Jensen og Ulleberg (2011) presiserer at det er sentralt å bekrefte ungdommens oppfatning av virkeligheten som gyldig. Videre mener Jensen og Ulleberg (2011) at fagperson må være åpen for sider ved ungdommen som kan være avvikende fra egne verdier. Oppgaven til fagpersonen er å godta ungdommens selvopplevelse, ikke å bekrefte feilskjærene (Røkenes og Hansen, 2011). Jensen og Ulleberg (2011) skriver at fagpersonen skal strebe etter å forstå ungdommens perspektiv, anerkjenner ikke fagpersonen ungdommen i samhandlingen kan følelsen etter møtet skape større skyldfølelse (Jensen og Ulleberg, 2011). Konsekvensene av å ikke anerkjenne og godta ungdommen kan føre til at samhandling blir begrenset til kun trygge temaer. Den videre dialogen sammen med ungdommen kan i verste fall stanse helt (Røkenes og Hansen, 2011).

3.11.5 Relasjonsutvikling tar tid

Tjersland, Engen og Jansen (2010) skriver at det er en stor fordel å dele hverdag og arbeid sammen med ungdom. Dette er med på å øke sannsynligheten for at samhandlingen blir betydningsfull for ungdommen. Ungdommer som blir plassert kommer til ruskollektivet med erfaringer om brutte relasjoner til for eksempel familie, venner og lærere. Med mange brutte relasjoner som erfaringsbank, kan det ofte føles umulig å komme «igjennom» til ungdommen. Dette er en av faktorene for at barnevernet plasserer ungdommene på kollektiv i tolv måneder, veldig ofte bruker en lang tid på å komme i posisjon til å bli en person ungdommen kan ha tillit til og slippe inn (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

Ungdommer med omfattende kontaktskader har behov for kontinuitet og stabilitet i kontakten med voksenpersoner (Falck, 2005). Viktigheten av å ha stabilitet og kontinuitet rundt alle barn er sentralt for en god oppvekst, likevel skal dette være et hovedfokus når en plasserer en ungdom på §§4-24 og 4-26 på ruskollektiv (Kolltveit og Lange-Nilsen, 2013). For at ungdommen skal få prøve ut roller og ferdigheter, sier Falck (2006) at pålitelige, troverdige og kontinuerlige relasjoner med til fagpersoner står sentralt.

3.11.6 Likeverd i relasjonen

Maktforholdet i utvikling av en relasjon kan arte seg på ulike måter. I møte med ungdommen kan fagpersonen ofte dominerer hele møtet slik at det blir lite rom for en dialog (Jensen og Ulleberg, 2011). Konteksten fagpersonen arbeider i når han skal skape og utvikle en relasjon til en ungdom plassert på tvang, er som sagt utfordrende. Uansett er det viktig at fagpersonen tar ansvar for relasjonsbyggingen (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). På et ruskollektiv er det viktig å gjøre grep som inviterer til en åpen, utforskende og bekreftende atmosfære. Eksempel på dette kan være å invitere ungdommen med på slalåm, der en kan ta skitrekking sammen, invitere ungdommen med å spille bordtennis, lage middag eller drikke kaffe. Jensen og Ulleberg (2011) presiserer at fagpersonen må vise vilje til møte ungdommen som subjekt og samtidig være åpen for å endre forståelse og oppfatning av problemer eller temaet som blir omtalt. Om ikke relasjonen utvikler seg på en måte som ungdommen har glede av, er det fagpersonens ansvar å endre tilnærming (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

Maktfordelingen mellom fagperson og ungdom vil alltid være der. Dette fordi ungdommen som blir plassert er der for behandling av sitt rusmiddelmissbruk, mens fagpersonen får lønn for å møte behovene til ungdommen og hjelpe med endring av problematferd (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Skjev maktfordeling vil alltid være der i en slik kontekst, dermed er det viktig at fagpersonen klarer å skape en følelse av likeverd i behandlingen. Følelsen av likeverd omhandler ikke at ungdommen skal kunne bestemme hvor ofte og hvordan møtene skal foregå, men at vi møter ungdommen med verdighet og respekt. Dette for å synliggjøre likeverd, men også med tanke på tidligere opplevelser ungdommen kan ha opplevd med for eksempel vold, rus og kriminalitet. Vi skal heller ikke stille for store krav og forventninger, det skal være rom for å feile. Det er å være en trygghet og støtte, samtidig behandle ungdommen slik vi ville blitt behandlet selv om vi en dag trenger hjelp (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

3.11.7 By på seg selv

Det er mange faktorer som spiller inn når det kommer til relasjonsbygging, gjensidighet er en av disse. Når fagperson deler dagliglivet med ungdommen, vil han/hun legge vekt på de personlige forholdene som vi bringer inn i samarbeidet (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Dette er knyttet til for eksempel matlaging, måltider, vask, leksehjelp og fritidsaktiviteter. Slike sammenhenger kan rollene bli endret, fagpersonen går fra å være hjelper og ungdommen går fra å være bruker til samarbeidspartnere (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). En vil dele både gleder og utfordringer med hverandre, i slike kontekster er det viktig å by på

seg selv og være entusiastisk på både sine sterke og svake sider. Samtidig vise sider ved å være alvorlig og humørfyllt (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

4.0 Drøftingsdel

4.1 Utfordringer med å utvikle relasjon til tvangsplasserte

Kolltveit og Lange-Nilsen,(2013) skriver at ruskollektivene i Norge har en gjennomgripende behandlingsstrategi som baserer seg på relasjonsutvikling. Utviklingen av relasjonen på ruskollektivene skal skape et emosjonelt bånd og en terapeutisk behandlingsallianse mellom fagperson og ungdom (Kolltveit og Lange-Nilsen, 2013). En bærende relasjon kan være forutsetningen for muliggjøre endring, veiledning og grensesetting. Relasjonsfremmende kvaliteter er evnen til å vise empati, fagpersonens væremåte, anerkjenne ungdommen, er forutsigbar og kan by på seg selv. Likevel kan det være hindringer for å utvikle relasjon til ungdommen. I drøftingsdelen skal jeg gå fra det som er generelle kjennetegn på å utvikle en relasjon til det spesielle. Det spesielle vil være å utvikle relasjon med ungdom som kan ha blitt stigmatisert eller marginalisert, utviklet lidelser på bakgrunn av oppvekst eller tidligere hendelser.

Problemstilling:

Hvordan utvikle en relasjon til ungdom som blir plassert etter barnevernsloven på kollektiv?

4.2 Tvangsplasseringen

Som tidligere nevnt i avsnittet om tvang, forteller Tjersland, Engen og Jansen (2010) at plassering i utgangspunktet ikke har vært noe valg for ungdommen. Sett i et slikt lys kan en forstå ungdommens frustrasjon som kan komme frem igjennom rømming, truende oppførsel og bryte rammene på ruskollektivet (Tjersland, Engen og Jansen, 2010). Barth, Børtveit og Prescott (2011) forteller at på grunnlag av tvangsplasseringen kan ungdommen utvikle et fenomen kalt psykologisk reaktans. For at fagpersonen skal klare å utvikle en relasjon til ungdom med psykologisk reaktans, kan en hevde at motiverende samtaler kan hjelpe til å utvikle relasjon og hjelpe mot endring av problem atferd (Andresen, 2012). Likevel kan vi som fagpersoner gjøre feil i arbeidet med å utvikle en relasjon. Ved at vi for eksempel blir talsmenn for kun det som er rasjonelt og fornuftig, dette underbygges av (Barth, Børtveit og Prescott, 2011) Ved å vise denne siden til ungdom med psykologisk reaktans kan ungdommene starte med å argumentere mot hva vi som fagpersoner mener er rett ved endring

av atferd (Barth, Børtveit og Prescott, 2011). Samtidig viser funn at motiverende samtaler skal hjelpe ungdommen å komme med egne ideer og tanker om selve endringsprosessen (Andresen, 2012). Fagpersonen skal også fremheve ungdommens eget perspektiv og ekspertise på sin atferdsvanske. Ved å fremheve ungdommens ressurser kan det være rimelig å si at motiverende samtaler kan være til hjelp å utvikle en relasjon (Andresen, 2012). Samtidig kan det vær vanskelig å ta i bruk motiverende samtaler, om fagpersonell i forkant av invitasjonen til dialog har utført tvangstiltak som for eksempel ransaking og urinprøve, på grunn av mistanke om besittelse av rusmidler og rusing. Derimot er det også flere av ungdommene som blir plassert på ruskollektiv som kan ha opplevd utrygghet og mistillit. Sett i et slikt lys kan det være vanskelig å utvikle en relasjon, uansett om fagpersonen tar faktorer og motiverende samtaler i betraktning for å utvikle en relasjon til ungdommen.

Funn i oppgaven viser at flere ungdommer som blir plassert på tvang etter barnevernsloven §§ 4-24 og 4-26 kan ha hatt vanskeligheter med å utvikle en identitet (Bunkholdt, 2000). Bunkholdt (2000) forteller videre at utfallet av dette ligger i oppveksten til ungdommen. Mørch, Snoek og Syse (1998) sier at utfordringene med å utvikle en relasjon til ungdommene som sliter med nevnt problem er at de ofte sitter med en underliggende fortvilelse (Mørch, Snoek og Syse, 1998). Ved å bli plassert etter barnevernsloven på tvang kan en på den ene siden se fordeler ved at ungdommene kommer til å bo sammen med trygge stabile rollemodeller i ruskollektivet (Kolltveit og Lange-Nilsen (2013). Ved å bo sammen med voksne rollemodeller over tid kan dette være med å fremme tillit og trygghet, dette underbygges av Helgeland (2007). Mørch, Snoek og Syse (1998) påpeker dette ved at ungdommen med slike vansker trenger trygge og sterke rammer som forstår dem. Samtidig forteller Falck (2006) at ungdommen trenger slike rammer for å få prøve ut nye roller og ferdigheter som igjen skal hjelpe ungdommen til endring. Falck (2006) hevder også at ungdommen må bo sammen med pålitelige, troverdige fagpersoner som kontinuerlig utvikler relasjonen til ungdommen. Likevel er tvangsplassering på ruskollektiv et stort inngrep i livet til en ungdom. Om en klarer å skape en relasjon til dem i en slik kontekst er vanskelig å si, når barnevernet har gjort vedtak på at ungdommen skal flytte til et ruskollektiv. Med dette kan en også hevde at innskrenkingen er for stor til at ungdommen vil samarbeide og utvikle en relasjon til fagpersonen (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

4.3 Fellestrekk med plasserte

Fellestrekk med ungdommer som blir plassert etter barnevernsloven §§ 4-24 og 4-26 er at flere av ungdommene som kommer til ruskollektivet kan ha blitt stigmatisert. Goffmann

(2000) forteller at konsekvensene med å bli stigmatisert er at ungdommen får en merkelapp som for eksempel avviker (Falck, 2005). I følge Goffman (2011) vil ungdommen ha vanskeligheter med å kvitte seg med stigmaet som avviker, dette kan skape konflikt til gjeldene normer og regler i samfunnet. Sett i et slikt lys der ungdommen kanskje vil være i konflikt med rammene, normene og reglene som er på ruskollektivet kan derimot Røkenes og Hansen (2011) sin teori om å anerkjenne ungdommen være en viktig faktor for å kunne skape en relasjon. På den ene siden ved å være åpen for sider hos ungdommen som kan være avvikende fra egne verdier, samtidig godta ungdommens selvopplevelse og ikke bekrefte ungdommens feilskjær. Om ungdommen føler at vi som fagpersoner bekrefter ungdommens rolle som avviker, kan konsekvensen av dette føre til selvoppfyllende profeti (Øie, 2013). Som igjen kan være til hinder for å utvikle en relasjon til ungdommen (Røkenes og Hansen, 2011).

Om den stigmatiserte ungdommen ser på fagpersonellet på ruskollektivet som mennesker med definisjonsmakt kan en også hevde at faktoren i nevnt litteratur som omhandler det å skape likeverd være sentralt. Med å skape en følelse av likeverd forteller Tjersland, Engen og Jansen (2010) at en for eksempel invitere ungdommen med på en skitur slik at ungdommen føler at det er en åpen og likeverdig atmosfære. Med grunnlag i dette kan ungdommen se nytteverdien i samarbeide om å utvikle en relasjon. For så vidt vil det alltid være en skjev maktfordeling ved den ene siden at ungdommen er plassert på tvang og på den andre siden at fagpersonen jobber der frivillig og med lønn (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

Gjennom funn i litteraturstudie kan en også se at ungdom som blir plassert kan vær marginalisert. Ved å bli ekskludert fra arenaer som kan skape et godt voksenliv for ungdommen, samtidig forteller Øie (2013) at ungdommen sett i et slikt lys starte å involvere seg i rusatferds føre til svakt internaliserte holdninger som på den ene siden kan ha vanskeligheter med å respektere fagpersoner på ruskollektivet, som igjen kan gjøre det vanskelig å utvikle en relasjon. Fellestrekkene ved at ungdommen kan være marginalisert og stigmatisert kan på den ene siden se at gjennom å dele hverdagslivet på et ruskollektiv være hensiktsmessig ved at en arbeider, spiser middag og for eksempel ser på tv sammen (Tjersland, Engen og Jansen, 2010) Sett i et slikt lys kan dette føre til at utviklingen av en relasjon kan være lettere, samtidig kan ungdommens bekreftede rolle som rusmiddelmissbruker med liten respekt for fagpersonene være vanskelig å komme «igjennom» til. Det er rimelig å si at barnevernets intensjoner med å plassere ungdommen på ruskollektivene i tolv måneder kan være hensiktsmessig for å utvikle en relasjon, samtidig

kreves det at en kommer i posisjon, skape tillit i løpet av tolv måneder, som for så vidt kan være utfordrende med ungdom som er marginaliserte og stigmatiserte (Tjersland, Engen og Jansen, 2010).

4.4 Utviklinger av lidelser

Gjennom funn i litteraturstudie kan vi se at flere av ungdommene som har blitt plassert på §§ 2-24 og 4-26 kan ha utviklet lidelser. Ved å se tilbake på nevnt litteratur om utviklingspsykologi fra Bunkholdt (2000). Ungdommen kan ha utviklet en lidelse gjennom at barnet ikke får nok omsorg i samspill med stabile voksne, behovene barnet har i sin første utviklingsfase kan skape vanskeligheter i ungdomstiden (Bunkholdt, 2000). For å kunne utvikle en relasjon til ungdommer som har utviklet en reaktiv tilknytningsforstyrrelse kan det være nyttig å vise empati i møtet med ungdommen. Dette ved å leve seg inn i ungdommens indre opplevelser både affektivt og tematisk (Røkenes og Hansen, 2011). Samtidig kan det være utfordrende å utvikle en relasjon til ungdommen med en slik lidelse, dette med grunnlag i at ungdommen gjentatte ganger har opplevd relasjonsbrudd, svik og mistillit av tidligere omsorgspersoner (Haarklou, 2007).

Likevel kan teorien om å være åpen for å kommunisere på en empatisk måte være en faktor som gjør relasjonsutviklingen enklere (Røkenes og Hansen, 2011). men på den andre siden kan det være vanskelig å komme i kontakt når ungdommen bevisst gir lite av seg selv i møte med fagpersonellet på ruskollektivet (Haarklou, 2007). Røkenes og Hansen (2011) forteller at det er sentralt å møte hele mennesket, om væremåten til ungdommen gjør det vanskelig å skape en relasjon må en skifte tilnærming i hvordan en skal møte ungdommen. Ungdommen med reaktiv tilknytningsforstyrrelser kan ha hatt hyppige utskiftelser av omsorgsansvarlig, betydningen av å utvikle en relasjon som fører til samhandling kan skape tillit, trygghet, åpenhet og respekt (Røkenes og Hansen, 2011). Helgeland (2007) underbygger Røkenes og Hansen (2011) sin teori, at det er viktig å utvikle en relasjon. Samtidig mener Helgeland (2007) at tilbud om meningsfylt aktivitet kan være med å snu ungdommen fra motstand til samarbeid gjennom for eksempel rafting. Sett i et slikt lys kan ungdommens minner om ubehagelige hendelser forsvinne, samtidig som aktiviteten gir ungdommen en mestringfølelse (Helgeland, 2007). Gjennom aktiviteter kan en utvikle en relasjon, som igjen kan føre til endring. Likevel er det ikke sikkert at ungdommen vil ta imot tilbudet om å for eksempel dra på rafting, dette på bakgrunn av ungdommens lidelse bevisst vil prøve å unngå kontekster der fagpersonen prøver å skape relasjon og vonde minner kan dukke opp igjen (Haarklou, 2007).

5.0 Avslutning

I min litteraturstudie har jeg funnet faktorer som kan hjelpe fagperson til å utvikle en relasjon til ungdom som blir plassert på kollektiv. Samtidig ser jeg gjennom mine funn at plasseringen kan skape en psykologisk reaktans som kan være vanskelig å komme forbi når en arbeider på ruskollektiv. Motiverende intervju kan være en løsning for mange av ungdommene, likevel ser jeg på bakgrunn av litteraturen jeg har hentet om stigmatisering, marginalisering, utviklingspsykologi og reaktiv tilknytningsforstyrrelser at skadene ungdommen har pådratt seg i oppveksten og nærmiljøet er hindringer som gjør det vanskelig å skape en relasjon. Samtidig ser jeg at det kan være en utfordring å komme i posisjon til å utvikle en relasjon om en i forkant har utført tvangstiltak. Likevel viser litteraturen jeg har funnet at ungdommer med slike problemer har behov for kontinuitet og stabilt miljø og voksenkontakt med fagpersoner som kan skape trygghet, vise omsorg og forstå ungdommen. Om faktorene som er nevnt i litteraturstudiet er gode nok til å utvikle relasjon med alle som blir plassert på §§ 4-24 og 4-26 er vanskelig å svare på.

6.0 Litteraturliste

- Andresen, N, L. (2012) *Motiverende samtale*. I Lossius, K.(Red.)(2012) *Håndbok i rusbehandling - Til pasienter med moderat til alvorlige rusmiddelavhengighet*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Aveyard, H. (2010). *Litterature review – in health and social care*. Berkshire: Open University Press
- Barne-, Likestilling- og inkluderingsdepartementet. (2000). *Barnevernet i Norge. NOU 2000: 12*. Oslo: Departementet.
- Barnevernloven. (1993). *Lov om barneverntjenester, LOV-1992-07-17-100. Endret ved lover 7 mai 1993 nr. 44, 11 juni 1993 nr. 70*. Hentet fra: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4
- Backe-Hansen, E., Bakketeig, E., Gautun, H. & Gronningsater, A. B. (2011). *Institusjonsplassering – Siste utvei? Betydningen av barnevernsreformen fra 2004 for institusjonsbildet (NOVA-rapport nr 21)*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barth, T. Børtveit, T. og Prescott, P. (2011). *Endringsfokusert rådgivning*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Bunkholdt, V.(2000) *Utviklingspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. og Sandbæk, M.(2009) *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- Falck, S.(2006): *Mellom straff og behandling. Tvangsplassering av ungdom med alvorlige atferdsvansker*. Oslo: Kommuneforlaget.

- Grønningsæter, A. (2012) *Psykoselidelser og rus*. I Lossius, K.(Red.)(2012). *Håndbok i rusbehandling - Til pasienter med moderat til alvorlige rusmiddelavhengighet*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

- Goffman, E (2000). *Stigma om avvigerens sociale identitet*. Danmark: Gyldendal Samfundsbibliotek.

- Helgeland, I. M. (2007). *Unge med atferdsvansker blir voksne, hvordan komme de inn i et positivt spor?* Oslo: Unipub AS.

- Haarklou, J. (2007). "Emma tvert imot" –eller noe mer? *Adoptivbarn med reaktiv tilknytningsforstyrrelse eller tidlig følelsesmessig skade*. Trykket i verdens barns medlemsblad nr.2 -1998. Hentet fra: <http://www.haarklou.no/media.php?file=81>

- Kolltveit, S. og Lange-Nilsen, I.I.(2013). *Behandlingselementer for ruskollektiver for ungdom: Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 2013.(9), 915-925*. Hentet fra: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=332349&a=2

- Mørch, W-T. Snoek, E.J. og Syse, A.(1998). *Frivillighet og tvang i behandling av barn og ungdom*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

- Mæhle, M. (2007) *Nyere utviklingspsykologi som ramme og føresetnad for klinisk arbeid med barn*. I Haavind, H & Øvreeide, H (2007). *Barn og unge i psykoterapi. Samspill utviklingsforståelse*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

- Jacobsen, D.(2003). *Forståelse, beskrivelse og forklaring- innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jensen, P. og Ulleberg, I.(2011). *Mellom ordene – kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Røknes, O.H. og Hansen, P-H.(2011): *Bære eller briste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Shulman, L. (2004): *Kunsten å hjelpe individer og familier*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Tjersland, O.A, Engen, G. og Jansen, U.(2010): *Allianser. Verdier, teorier og metoder i sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Øia, T.(2013): *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.